

Vrijmoedige aanmerkingen de taal betreffende op het naamloos geschrift, den tijtel voerende: Noodzakelijke verdediging der handelingen van de Senatus Judicialis der Hooge Schoole te Franeker, tegens de Voorrede van den eigen-erfden in een der vijf deelen enz.

<https://hdl.handle.net/1874/32162>

ge *in* *panth. cabr.* 8

VRIJMOEDIGE
AANMERKINGEN

DE

T A A L

BETREFFENDE OP HET NAAMLOOS

G E S C H R I F T,

DEN TIJTEL VOERENDE:

NOODZAAKELIJKE VERDEDIGING

DER

HANDELINGEN VAN DEN SENATJS JUDICIALIS,

DER

H O O G E S C H O O L E

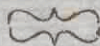
T E

F R A N E K E R,

TEGENS DE

VOORREDE VAN DEN EIGEN-ERFDEN

IN EEN DER VIJF DEELEN, ENZ,

(*****)

T E F R A N E K E R,

TER DRUKKERIJE VAN D. V D SLUIS,
BOEKVERKOOPER 1778.

VRIJMOEDIGE
AANMERKINGEN
 DE
 T A A L
 BETREFFENDE OP HET NAAMLOOS
GESCHRIFT.

De beschaaving der kunsten en wetenschappen behoort zekerlijk van menschen, in wien zich eenige lust en smaak tot verheevende denkbeelden en nuttige uitspanningen opdoet, als de schoonste en aangenaamste bezigheid met den grootsten ijver be-
 tragt te worden: hier onder kan voorwaar met recht geteld worden de beoeffening onzer Nederduitsche Taale, welke zo overvloeiende in woorden, als betrekkelijk tot de oudheeden in onze vaderlandsche geschiedenissen voorkomende zeer

A

dien-

dienftig is, en voor geene andere behoeft te zwichten, waarin de Helden der Ouden kunftiglijk van de Dichteren door groote lofuitingen wierden opgeheft.

Hoe zuiverer de ftukken in onze moedertaale gefchreeven zijn, hoe meer dezelve aan kennen buiten twijffel voldoen zullen: dit beken ik, waarde Leezer, maar kan tot noch toe niet gereedelijk toeftaan, dat men in eene verhandeling, gelijk de voorrede van den Eigen-erfden zo eene keurige taal kan vereifchen, dat op dezelve terftond eene zeer fterke aanmerking aangaande *de verkleinende woorden (diminutiva)* zoude gemaakt worden, te meer, daar de Eigen-erfde zich niet voor eenen taal-kenner uitgeeft, en alleenlijk over zaaken handelt

De misflagen, welke de fchrijver *der noodzakelijke verdediging* de taal betreffende begaat, zijn van zo weinig belang, dat ze niemand in het leezen zullen hinderen: dus was nooit mijn voorneemen geweest zijn Ed. iets aan te toonen, of aan het algemeen mede te deelen, het welk voor fouten konde gehouden worden; doch nader bedenkende die behandeling den Eigen-erfden aangedaan heb ik van mij niet kunnen verkrijgen mijne weinige aanmerkingen aan het algemeen te onthouden.

Is het mogelijk, vraage iemand, dat een Man, wiens kundigheeden reeds elders beginnen verspreid te worden, tot zo eene dwaasheid gevoerd zij van eenen *braaven graankooper* of *vetten bouwboer*, gelijk Z. H. Gel. den Eigen-erfden in deeze *noodz. verded.* gelieft te noemen, over keurigheid in taale te hekelen. Mogelijk, waarde Leezer, om lof en roem te verwerven; doch dit schijnt mij niet toe te zijn het beste en geschikteste middel om zijn' eigen naam te vereeuwigen, wijl het veel naar laagheid zweemt, en, zo ik oordeele, op zijn best genoomen een werk schijnt van eenen *wijsneus*, welke in alle zaaken als een der kundigsten begeert geëerbiedigd te worden, iets, het welk de Franschen waarschiijnlijk en met recht zouden noemen *une nouvelle methode de pedanterie*.

Uwe *observations*, H. Gel. Heer, over de twee eerste boeken van de Ilias van den verheevenen Griekschen Dichter HOMERUS, naar welke veele Geleerden zedert langen tijd ten uiterften verlangd hebben, zullen meer kunnen strekken tot het vereeuwigen eens naams, dan eene *haatelijke verdediging*; doch daar mede schijnt Z. H. Gel. zich weinig noch te haasten.

Dit klein stukje, waarde Leezer, heb ik niet opgesteld om den schrijver der *noodz. verded.* o-

ver zijne onachtzaamheid door te haalen, maar dient eeniglijk om het algemeen voor oogen te stellen, wat men behoore te denken van iemand, welke een' ander berispt aangaande eenen misflag, waar van hy zelf niet zuiver kan erkend worden.

Alles, het geen de zaaken in de *noodz. verded.* betreft, ben ik met stilzwijgenheid voorbijgegaan om niet betigt te mogen worden, van tegens Z. H. Gel. de pen te hebben opgevat om haatelijkheeden voor te brengen, tot welke my geene redenen gegeeven zijn, nog minder hierin te passe komen.

Ik zal alles zo kort, als mogelijk zij, behandelen, en mijne aanmerkingen voor stellen.

Eerstelijk vindt men op den tijtel iets tegenstrijdigs in de woorden *bewaart* met een *t* en *voorgesteld* met een *d*. Beide zijn ze deelwoorden (participia), en het eerste wordt hier geschreeven, gelijk de aantoonende wijze (indicativus) behoort gespeld te zijn, dus zoude ik *bewaart* als deelwoord schrijven *bewaard*, en als aantoonende wijze *bewaart*, het geen op veele plaatsfen niet wordt in acht genoomen.

Bl. 1 l. 4 *Allerzuiverst* en l. 8 *allerheitzzaamst*. De schrijver schijnt noch van gevoelen te zijn, dat dit woordtie *aller* aan den overtreffenden trap (gradus superlativus) eenige kracht bijzet

zette. Doch kan 'er iets *grooter* dan het *grootste* zijn? Ik beken weleer in het zelve gevoelen met den schrijver geweeft te zijn, doch ben naderhands tot een ander overgegaan, het welk met veele naauwkeurigheid de Hr. HUYDECOPER omhelst in zijne *Proeve van Taal- en Dichtkunde* p. 87.

Bl. II l. 2 *Zulk eene braave daad.* Het bijvoegelijk naamwoord (adjectivum) *zulk* wordt voor het bijwoord (adverbium) *zo* hier geplaatst, in welken zin hetzelfde niet gebruikt wordt; dan in het vrouwelijk geslacht *zulke*.

L. 8 *Ophoud.* In plaats van *ophoudt*. Het is een zekere regel in onze moedertaale, dat de werkwoorden, welke in de onbepaalde wijze (infinitivus) *den* hebben, als *ophouden*, in de aantoonende wijze gespeld worden met een *t* agter de *d*, en in *en* uitgaande als *begeeren* zonder *t* *begeert*, het welk de schrijver bl. III l. 2 wel heeft aangemerkt, en op meer andere plaatsen, doch bl. XXVIII l. 21 en bl. XLIV l. 1 en 8 heeft zijn Ed. hetzelfde wederom verwaarloofd, zo dat op zijne naauwkeurigheid niet veel kan geroemd worden.

L. 9 *Alle partijdigheid kwalijk staan.* Of dit eene vrijheid voor Dichteren zij, is mij onbekend; doch in prosa zoude mijne verkiezing niet zijn dus te schrijven, wijl het bijvoegelijk naamwoord

aan het zelfstandige zo veel krachts niet kan bijzetten om het meervouwig als *staan* voor het eenvoudig getal *staat* te gebruiken.

Bl. v l. 7 *Tot dat de bepaalde zes maanden om waaren.* Dit is volmaakte spraattaal, waarom niet gezegd, *tot dat de bepaalde zes maanden geëindigd waaren*, of iets diergelijks.

Bl. vi l. 1 *Hoogleeraaren van onze hooge school.* Moet zijn *schole*, om dat in de genitivus casus altijd in zulke naamwoorden een *e* gevoegd wordt, en dit heeft Z. H. Gel. ook zeer wel opgemerkt in den tijtel, alwaar gezegd wordt *senatus judicialis der hooge schoole*.

Bl. vi l. 4 *Niets als alle beleefdheid.* Ik verbeelde mij, dat iemand, welke zich een weinig op onze moedertaal had toegelegd, thans niet onkundig kon zijn van het onderscheid der woordtjes *dan* en *als*.

Op deeze plaats komt *als* voor in den zin van *behalven*, doch dan zoude naar het gevoelen van allen, welke eenig geloof verdienen aangaande onze taal, hier moeten geplaatst worden *dan* voor *als*, wijl het een zekere regel is, dat het woordtje *dan* gebruikt wordt agter *anders*, *nooit*, *geen*, *wie*, *niet*, *niemand*. Ik zal hier één voorbeeld bijbrengen tot bevestiging van mijn gezegde.

A A N M E R K I N G E N.

MELIS STOKE, JAN I. p. 164 naar de druk opgehelderd door C. VAN ALKEMADE.

*Hi ne voer met enen cogghe allene,
Ende met anders nijement ghemene
Dan die met hem in den cogghe waren.*

Verders wordt ook *dan* altijd gebruikt agter den vergelijkenden trap (gradus comparativus), het welk thans zo bekend is, dat ik het onnodig oordeele hiertoe voorbeelden aan te haalen, schoon VONDEL hier in weleer onachtzaam geweest is, gelijk uit het aangehaalde van den Hr. HUYDECOPER in zijne Proeve p. 128 en volgende volkomen blijkt.

Z. H. Gel. heeft in deeze onderscheidinge grove mislagen begaan, het geen men zal kunnen zien op bl. VI l. 4 en l. 8. bl. XIV l. 22. bl. XXXIV l. 7. bl. XXXVII. l. 7. bl. XXXVIII l. 16. bl. XXXIX l. 15 en zeer veele andere.

Doch het zeldzaamst is mij voorgekomen, het welk gezegd wordt bl. XXV l. 17 *uit denzelven bleek meer als te duidelijc*, en daarentegen bl. XXVI l. 8 *eene meer dan boersche onbeleefdheid*. Wat moet men uit zo eene meer dan *boersche lomphed* besluiten? mij dunkt, dit eenige en weinige, dat de schrijver zeer verlee-

leegen is geweest om de woordtjes *dan* en *als* naar behooren te plaatsfen.

Als wordt dus gebruikt, het zij voor *gelijk*, het zij voor iets anders. Zo zegt men bij voorbeeld *zo schoon als* enz., ook wordt het zelve zomtjids wel overtollig agter *gelijk* gesteld, *gelijk als*, waar van veele voorbeelden bij de beste schrijvers in onze moedertaale te vinden zijn.

L. 7 *Publiek* Liever *het algemeen*. Keurige schrijvers, zo zij meenen, moeten zuiver nederduitsch schrijven. Daarenboven zoude mijns oordeels beter *publiek* zijn dan *publiek*; doch hier in aan ieder zijne vrijheid gelaaten!

Bl. viii l. 17 *Eere en agtinge verdedigen*. Ik heb altijd gemeend, dat de nominativus casus was *eer* en *agting*, gelijk ook de accusativus, welke hier wordt voorgesteld, endat de genitivus, dativus en ablativus waaren *eere* en *agtinge*.

L. 21 *Met allen iever*. De schrijver schijnt een groot voorstander van de *ie* en niet van *ij* te zijn. Doch ik twijffele, of men *iever* wel dikwijls dus geschreeven vinden zal.

Bl. xli. 26 *Regters*. Voor *rechters*. Dit wordt zeer willekeurig gebruikt, doch ik zoude liever het dus onderscheiden, en schrijven *recht* voor *jus* en *regt* voor *rectus*.

Bl. x l. 24 *De senaat veranderdt.* Ik kan mij niet begrijpen, dat het een vereischte is van den onvolmaakten tijd (inperfectum) om op het einde deezes woords drie mede klinkers te laten volgen, gelijk ook bl. xi l. 19 *opmaakte* en bl. xv l. 12 *behoorde*, waar voor men gemakkelijk en zonder tegens de taal te zondigen schrijven konde *veranderde*, *opmaakte* en *behoorde*, wanneer het den Leezer zo aanstootelijk niet zoude zijn.

Bl. xi l. 10 *Over de onaangenaamheden.* Het zoude zekerlijk beter gezegd zijn *onaangenaamheeden*, wijl het eenvoudig getal met *ei* wordt geschreeven, en *ei* overgaande tot *ee*, spreekt van zelf, dat 'er noch een *e* behoore tusschen gevoegd te worden.

Bl. xiii l. 20 *De moeite waard.* In de plaats van *waardig*, het welk Z. H. Gel. zeer goed heeft in acht genomen bl. viii l. 9 *eer en goede naam zo waard, en waardig te zijn.* Weshalven ik dit voor een drukfout zal aanneemen.

Bl. xv l. 9 *Kennis van te ruggaave.* Hier dunkt mij, zal moeten staan *van de te enz.* Doch ik zal mij hier mede niet ophouden.

Bl. xxiii l. 3 *Het goedvinden van de Heeren Beoordeelaars.* Hier loopt wederom een mistag in het oog. *Beoordeelaars* is de nomin. casus, maar de genit. welke hier voorkomt, is *beoordeelaaren.*

Bl. xxviii, 9 *In daezen doolhof van verwarringen.*
 Ik weet zeer wel, dat men naamwoorden van het onzijdig geslacht zomtjids als het mannelijk kan voorstellen, gelijk de schrijver op deeze plaats heeft gedaan, doch met een vereifchte, dat men het woord *hof* bij voorb. in *hove* verandere, anderzins zoude het bijvoeglijk van het mannelijk en het zelfstandig naamwoord van het onzijdig geslacht schijnen te zijn, en dit zoude tegens alle regels aangaan.

Bl. xxxiii, 17 *Wie of dog die Eigen-erfde mag zijn.*
 Dit is voor iemand, welke zo kiesch in zijne taale meent te zijn, niet fraai gezegd. Ik zoude liever geschreeven hebben, *wie die Eigen-erfde mag zijn*, of, zo *dog* 'er in moet, *toch*, wijl bij de keurigste schrijvers altijd *dog* of *doch* voor het Latijnsch *sed* en *toch* in zo eenen zin, gelijk hier, voorkomt. Verders bemerk ik hier eene zeldzaame betekenis van het woord *wie*. Dit leezende moet ik bekennen in verbeeldinge te zijn, dat Z. H. Gel. ons uitdrukkelijk den naam van den Eigen-erfden zoude mededeelen, maar hoe aandagtig ik het volgende heb geleezen, is de naam mij echter niet bekend geworden. Dezelve uitdrukking vindt men bl. xxxix l. 7, uit welke ik bespeurd heb de meening des schrijvers, namelijk, dat zijn Ed. met *wie* wil te kennen geeven *hoedanig een*.
 Bl.

Bl. xxxv l. 4 *Ylings*. Dit woord met een y geschreeven geloove ik een drukfout te zijn, wijl Z. H. Gel. in alles het onderscheid tusfchen de letters y en ij zeer goed heeft in acht genomen.

Hierbij komen noch de onduitsche woorden, welke naar een klein ftukje zeer menigvuldig zijn. Ik zal dezelve kortelijk optellen.

Bl. xi l. 13 *ignoreeren*. Bl. xiv l. 25 en Bl. xxi l. 8 *confideratien*. Bl. xxi l. 9 *communiqueerde*. Bl. xxii l. 6 *renvoijeed*. Bl. xxiii l. 6 *amufante*. Bl. xxiv l. 10 *prefumties*. l. 28 *gedelibereerd*. Bl. xxv l. 1 *present*. l. 3 *decisie*. Bl. xxvi l. 14 *gedetailleerden*. Bl. xxvii l. 18 *elucidatie*. l. 23 *geexamineerd*. Bl. xxviii l. 3 *vitieus*. Bl. xliv l. 4 *ap-probeeren*.

Zie daar, waarde Leezer, mijne weinige en korte ter loops gemaakte aanmerkingen op de misflagen in de *noodz. verdediging*e begaan, welke niet uit onkundigheid maar onachtzaamheid zijn voortgefprooten: wie zoude iets anders van eenen Hoogleeraar, aan wien mede *het onderwijs der Vaderlandsche Jeugd is toevertrouwd*, durven vooronderstellen. Deeze kleine onachtzaamheid kan door oeffeninge verbeterd worden, gelijk ik insgelijks hoope, dat men Z. H. Gel. kennisfe zo in de Griekfche als deeze taale met de toeneemende jaaren verder zal zien aanwasfen.

12 VRIJMOEDIGE AANMERKINGEN.

Zommige, dunkt mij, zullen tegenwerpen, dat de aanmerkingen in het einde veel geringer worden, dan ze in het begin geweest zijn.

Dit beken ik, waarde Leezer, het niet noodzaakelijk oordeelende in het einde dezelve of diergelijke mislagen te herhaalen, welke ik in den beginne hadde aangetoond, en niet willende schijnen dit gering stukje op zo eene wijze vollediger te maaken.

